

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

**СИСТЕМА ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ:
ДОСВІД МИНУЛОГО – ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ**

до 85-річчя академіка В. І. БОНДАРЯ

Збірник наукових праць

Харків 2023

допомогою дидактичних ігор.

Калашник В. В. Вплив комп'ютерних технологій на формування зв'язного мовлення старшокласників з вадами слуху. 141

Кіріна С.В. До питання особливостей формування та корекції усного мовлення у дітей з дислалією. 146

Кий Т.І. Розвиток артикуляційно-моторного компоненту мовлення дитини молодшого шкільного віку в процесі читання. 150

Клевцова Т.В. Арт-терапія у корекційно-логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. 153

Коваленко Г.С. Розвиток граматичного ладу мовлення у білінгвальних дітей із ЗНМ III рівня з використанням онлайн-технологій. 156

Козак Р.С. Обстеження фонетико-фонематичного ладу мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня. 159

Козачек Н. О., Купіна І. О. Міщенко О. А. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом в умовах воєнного стану. 163

Колінько С.П. Інноваційні корекційно-педагогічні технології як засіб формування математичних уявлень і понять у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями. 169

Комарова О. І. Формування професійної компетентності майбутніх логопедів до взаємодії з батьками дітей з тяжкими порушеннями мовлення. 174

Котелевська В. Ю. Поетапність в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. 177

Краснокутська Н. В. Оцінка стану діалогічного мовлення молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) III рівня. 180

Кулик А. С. Обґрунтування доцільності використання бодіперкусії як засобу формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня. 183

Кушнірук М. О. Практичні аспекти проблеми розвитку мовлення дітей раннього віку. 189

Липа О.В. Особливості формування граматичної складової мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. 193

Литвин В.Г. Особливості корекції звуковимови дошкільників з функціональною дислалією. 197

Лісовець А.В. Розвиток навичок монологічного мовлення в учнів середнього шкільного віку з ЗНМ III рівня на уроках мовно-літературної галузі. 201

Логвиненко О. Ю. Складання розповіді дітьми із ЗНМ III рівня. 204

Логвінова Ю.С. Збагачення, уточнення та активізація словника дітей із ЗНМ III рівня засобами ігор та ігрових вправ. 207

Лола Д. А. Основні аспекти розвитку активного мовленнєвого словникового запасу дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення II рівня. 212

Лященко В. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у корекційно-розвитковій роботі логопеда з дітьми з особливими освітніми 214

13. Шеремет М. К. Сучасні підходи до подолання порушень звуковимови / М.К. Шеремет // Педагогіка та методики: спеціальні. Збірник наукових статей НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – №1 – С. 127 –132.

Міщенко О. А.

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки,
факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0002-6989-0537>
mish.o.a.chenko@gmail.com

Купіна І. О.

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній,
початковій і спеціальній освіті
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0003-3009-1604>
irinaregbyf@gmail.com

Козачек Н. О.

старший викладач кафедри спеціальної педагогіки
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК ФОРМА ОБМІНУ ПЕРЕДОВИМ ПЕДАГОГІЧНИМ ДОСВІДОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією з характеристик професіоналізму сучасного викладача є його рефлексивні компетенції, готовність до аналізу та обміну педагогічним досвідом. Якщо в системі загальної освіти традиційно приділяється увага методиці проведення навчальних занять та педагогічній майстерності, то у ЗВО, викладач повинен мати не тільки теоретичні знання, а й практичний досвід роботи з тим чи тим напрямом, уміти працювати за різними освітніми програмами, бути гнучким психологом, майстром педагогічної праці, носієм загальнокультурних і національних цінностей.

Майстер-клас, як показує педагогічна практика, є ефективною формою навчання та розвитку сучасних педагогів, незалежно від освітньої системи, у якій здійснюється їхня педагогічна діяльність в умовах безперервної освіти та воєнного стану, удосконалення професійної компетентності.

Студентська молодь перша реагує на історичні події, ініціює новаторство. Саме тому заходи виховної спрямованості постають значущими в роботі зі здобувачами вищої освіти в такий надскладний час для України, коли їх значна кількість виїхала за кордон, проте вони прагнуть відчувати єдність зі співвітчизниками, беруть участь у волонтерській та просвітницькій діяльності,

популяризують наш національний бекграунд, вшановують пам'ять видатних митців, серед яких – постать геніального українського письменника Тараса Григоровича Шевченка.

Не слід забувати про суспільні та освітні ініціативи. Вважаємо актуальним і підвищення рівня інформованості здобувачів та потенційних абітурієнтів про альтернативні засоби комунікації, адже значна кількість здобувачів із ООП навчаються в ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Варто наголосити й на неабиякій зацікавленості памолоді в такому виді культурного перформансу як «виконання пісні жестовою мовою», це впевнено набирає популярності серед українських виконавців. Отже, заявлений майстер-клас «Розробка та виконання жестовою мовою пісні за поетичним твором Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої»», який було присвячено 209 річниці від Дня народження геніального українського письменника Тараса Григоровича Шевченка, проведеного для здобувачів ХНПУ імені Г. С. Сковороди та потенційних вступників із метою розуміння культури спілкування із дітьми та дорослими з вадами слуху, є актуальним.

Різноаспектному висвітленню методології розробки та реалізації майстер-класу як форми донесення передового педагогічного досвіду присвячені роботи: О. Гаврилюк, О. Гришаєвої, А. Дулової, В. Іванової, М. Михнюк, А. Остапчук, Л. Семенець, Л. Соламатиної та інших.

До літературного аналізу та перекладу поетичного твору Т. Шевченка «Думи мої, думи мої» вдавалися: І. Айзеншток, Г. Вєрвес, І. Дуда, П. Зайцев, П. Коваленко, Т. Масенко, М. Чалий, Д. Чижевський.

Розробці та виконанню пісні жестовою мовою присвячена низка дорадчих публікацій (інтерв'ю): А. Лазаренко, О. Радущинської та інших.

Своїм досвідом діляться сучасні виконавці пісень жестовою мовою: К. Заботкіна, А. Лук'янова, О. Рибак та інші.

Мета розвідки – проаналізувати проведений майстер-клас «Розробка та виконання жестовою мовою пісні за поетичним твором Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої»» як форму обміну передовим педагогічним досвідом у дистанційному форматі.

Завдання: 1) проаналізувати здобутки та виклики із якими зіткнулися при проведенні майстер-класу «Розробка та виконання жестовою мовою пісні за поетичним твором Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої»» в дистанційному форматі; 2) прослухати звучання шедевр «Думи мої, думи мої» різними мовами; 3) проаналізувати основні аспекти підготовки до виконання пісні жестовою мовою, розглянути способи передачі художньої виразності та сценічної подачі цього виду мистецтва.

Розробка майстер-класу була здійснена в межах засідання студентського наукового гуртка «Спеціальна дидактична майстерня: новітні технології в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами», що успішно функціонує при кафедрі спеціальної педагогіки, на факультеті природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти. Ураховуючи, що розробка пісні жестовою мовою передбачає ґрунтовну роботу над розумінням тексту поетичного твору, тим більше, коли йдеться про канонічну класику української літератури, до

засідання дидактичної майстерні було залучено фахівців кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті та здобувачів факультету початкового навчання та ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

На підготувальному етапі здійснено:

1) визначення мети, завдань майстер-класу та його спрямованості (захід мав виховну функцію, спрямовану на підвищення рівня інформованості про жестове мовлення як засіб спілкування дітей з ООП). Серед завдань майстер-класу: а) дізнатись про історію написання твору, прослухати різні версії виконання; б) познайомитись зі зразком художнього прочитання жестовою мовою та особливостями сценічної подачі; в) долучити здобувачів до оволодіння альтернативним засобом комунікації; г) детально розібрати та простудіювати основні жести твору; г) створити інтерактивний перформанс із виконання пісні «Думи» (муз. А. Пивоваров) жестовою мовою;

2) залучення до заходу слабкочуючих та нечуючих здобувачів, проявляючи до них толерантність та повагу, крім того, акцентуємо, що ознайомлення з особливостями калькувального жестового мовлення сприяє розумінню культури спілкування із дітьми та дорослими з вадами слуху. Варто наголосити, що за останні десятиліття понад 30 нечуючих студентів здобули вищу освіту в ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 5 випускників отримали дипломи 2021 року, більшість з них успішно реалізують власну педагогічну діяльність у закладах спеціальної освіти. Слабкочуючі та нечуючі здобувачі вищої освіти навчаються на різних факультетах нашого університету й сьогодні;

3) оформлення рекламного банеру із основною інформацією щодо заходу;

4) складання та затвердження програми майстер-класу та макету сертифікати;

5) створення реєстраційної анкети (із використанням Google форми);

6) вибірка поетичних творів та перекладів;

7) створення мультимедійних презентацій (із застосуванням онлайн-інструменту графічного дизайну Canva);

8) запис та монтування відеороликів.

Організаційний блок містить: а) реєстрацію учасників майстер-класу; б) відкриття заходу, вітальне слово (завідувач кафедри спеціальної педагогіки; заступник декана з виховної роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти; керівник гуртка «Спеціальна дидактична майстерня: новітні технології в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами»); в) декламування вірша «Почути серцем», направлено на формування емпатії до нечуючих людей.

Методичний блок містить:

1. Вшанування пам'яті Кобзаря. Виконання Тарасових дум різними мовами (супровід жестовою мовою). Відеоролик підготовлений Купіною Олександрівною, канд. філол. н, доцентом кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті та здобувачами 21 й 11 груп факультету початкового навчання. Супровід жестовою мовою у виконанні М. Шаталової.

2. Виступ «Ознайомлення із сучасними ініціативами українських артистів та відомих людей, які надихаються, популяризують та впроваджують у своїй творчості українську жестову мову». Свою добірку презентували здобувачі освіти першого (бакалаврського) рівня, 24 групи, факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти.

3. Виступ-відеоролик «Особливості розробки та виконання пісень жестовою мовою» – старший викладач кафедри спеціальної педагогіки, сурдопедагог Козачек Надія Олексіївна.

Практичний блок містив:

1. Ознайомлення зі зразком виконання жестовою мовою пісні «Думи мої» (за муз. А. Пивоварова), підготовлений стейкхолдером кафедри спеціальної педагогіки Харківською спеціальною вечірньою школою для глухих та слабочуючих № 23, учитель – В. Кудрявцева.

2. Студіювання основних жестів пісні «Думи», яке провела старший викладач кафедри спеціальної педагогіки Козачек Надія Олексіївна. Для зручності учасників майстер-класу текст пісні було надано в чат зустрічі, модератором заходу було роз'яснено механізм закріплення віконця із сурдоперекладачем. Спершу розібрано жести за текстом пісні, потім презентовано їх фрагментарно по 2-3 рядки за текстом, згодом повторено під музичний супровід.

3. Виконання разом зі стейкхолдером В. Кудрявцевою пісні «Думи» жестовою мовою (надання в чат зустрічі посилання на відеозапис для самостійного повторення жестів та сценічної подачі твору).

Підсумковий блок містив: 1) підбиття підсумків майстер-класу, подяку розробникам, організаторам та гостям заходу; 2) оголошення завдання для студентів та вступників із метою фіксації результатів майстер-класу (в чаті зустрічі було надано посилання на форму для отримання сертифікату) та участі кращих робіт в інтерактивному факультетському перформансі з виконання пісні «Думи мої» жестовою мовою (запис відео, надсилання на електронну адресу організаторів).

Завершено захід було жестом єднання «Відчути серцем», адже девіз майстер-класу – «Тисячами різних граней світиться кожне людське серце...Олесь Гончар».

Завершальний організаційний блок містив:

1. Завдання: 1) опрацювання анкет та відгуків з метою отримання зворотнього зв'язку із учасниками майстер-класу; 2) перегляд відео, задля аналізу результатів майстер-класу; 3) надсилання електронних сертифікатів (2 год.); 4) монтування загального відео з кращих відеоробіт; 5) розробка статті з метою аналізу та узагальнення результатів.

2. Завдання: декламування Тарасових дум. Вірші Тараса Шевченка читають і читатимуть різними мовами не тільки тому, що поет був знаний у світі, а й тому, що його постичні рядки здатні розчулити, «торкнути за живе» будь-кого й будь-де. Жорстокі реалії життя змусили багатьох із нас покинути свої домівки, але наші здобувачі освіти залишаються вірними рідній альмаматер, усі мріють повернутися якнайшвидше додому, саме до аудиторій

улюбленого університету, звичайно, нашим студентам доводиться вивчати мову тих країн, де вони тимчасово перебувають, тому видалося цікавим декламування вірша в різних мовних варіаціях. Тарасові думи, упізнані українською мовою з перших слів, поставши іншими мовами, утрачають свою звичну вже канонічність, немовби сакральну в українському сприйнятті цілісність і набувають інтерпретаційно-дискурсивної відкритості, варіативності, з волі того чи того перекладача стають то глибоко прочутими й щиросердими, то болісними, то важкими та скорботними, чи сумними, чи навіть бездумними й легковажними. Здобувачі освіти декламували вірш англійською, французькою, польською, чеською, італійською, латиською, німецькою мовами.

3. Завдання: аналіз основних аспектів підготовки до виконання пісні жестовою мовою, способи передачі художньої виразності та сценічної подачі цього виду мистецтва. Популяризація української жестової мови відбувається сьогодні на багатьох рівнях: серед ініціатив перших осіб країни, громадських об'єднань, інклюзивних фестивалів, авторських проєктів та блогів.

Отже, аналіз деяких сучасних ініціатив українських артистів та відомих людей, які надихаються, популяризують та впроваджують у своїй творчості українську жестову мову, дозволяє констатувати підвищення інтересу та популярності цього виду мистецтва – ініціативи перших осіб країни, авангард популярних виконавців пісень жестовою мовою, використання у відеокліпах, інклюзивні майданчики фестивалів та інше.

Ця наукова розвідка дозволила репрезентувати проведений майстер-клас «Розробка та виконання жестовою мовою пісні за поетичним твором Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої»» як форму обміну передовим педагогічним досвідом у дистанційному форматі, проведеного в межах засідання студентського наукового гуртка «Спеціальна дидактична майстерня: новітні технології в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами».

Нами окреслено здобутки проведення майстер-класу в дистанційному форматі, серед яких: а) залучення широкої аудиторії; б) можливість проведення, попри воєнний стан; в) вшанування пам'яті геніального українського письменника Тараса Григоровича Шевченка; г) ознайомлення з пісенною культурою нечуючих людей; ґ) ознайомлення із особливостями калькувального жестового мовлення; д) аналіз особливостей виконання та сценічної подачі пісень жестовою мовою, споглядання, розробка та виконання яких несе естетичну насолоду та культурне збагачення кожного; е) створення відео перформансу власного прочитання пісні «Думи мої» жестовою мовою; є) сприяння формуванню в майбутніх вступників елементарних знань із жестової мови.

Серед недоліків проведення майстер-класу «Розробка та виконання жестовою мовою пісні за поетичним твором Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої»» як форми обміну передовим педагогічним досвідом у дистанційному форматі маємо зазначити такі: а) перебої в роботі Інтернет зв'язку; б) відсутність змоги налагодження живого контакту із групою; в) обмеженість при студіюванні жестів; г) обрання платформи MEET, яка, на відміну від ZOOM, не дає змоги створення кабінетів для відпрацювання жестів та інше.

Окремо серед викликів воєнного часу хотілося б зазначити: а) відсутність можливості планування заходу; б) різницю умов перебування учасників майстер-класу; в) загальний пригнічений емоційний стан.

Усе це істотно не впливає на загальне враження від заходу, тому спираючись на отримані відгуки та результати вважаємо, що проведений майстер-клас «Розробка та виконання жестовою мовою пісні за поетичним твором Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої»» може вважатись доречною формою обміну передовим педагогічним досвідом у дистанційному форматі із подальшим удосконаленням практичного блоку. Серед перспектив розглядаємо проведення майстер-класу «Розробка та виконання жестовою мовою пісні (Х. Соловій, саундтрек до м/ф «Мавка») за мотивами драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня».

Література

1. Лазаренко В. Інтерв'ю А. Лук'янової підготовлене в межах Всеукраїнського проекту Національної Асамблеї людей з інвалідністю України «Права жінок з інвалідністю: дія у розвитку». URL: <https://naiu.org.ua/project-naiu/prava-zhinok-z-invalidnistyu-diya-urozvytku/ada-luk-yanova-navit-yakshho-ty-znayesh-zhestovu-movu-vykonannya-pisen-tse-zovsim-insha-sprava-lyudynu-treba-navchyty-same-spivaty-a-ne-prosto-govoryty-tak-samo-yak-lyudynu-yaka-znae-osnovni-ruhy-tre/> (дата звернення: 19.03.2023).
2. Радущинська О. Інтерв'ю О. Рибак. УНАС. NEWS. URL: <https://unas.news/news/822-olha-rybak-persho-yu-vykonavytseyu-kotru-pereklala-zhestovoyu-movoyu-bula-sofiya-rotaru-z-pisneyu.html> (дата звернення: 21.03.2023).
3. Дулова А., Соламатіна Л. Методичні рекомендації з проведення майстер-класу як групової форми методичної роботи. URL: http://www.kharkivosvita.net.ua/files/Metod_rekom.pdf (дата звернення: 18.03.2023).
4. Гришаєва О. Як провести майстер-клас. Дніпропетровськ: НМЦПТО у Дніпропетровській області, 2012. С. 15. URL: http://www.dvpub.dp.ua/content/load_files/102.pdf (дата звернення 19.03.2023).
5. Михнюк М. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77240636.pdf> (дата звернення 19.03.2023).
6. Іванова В. Майстер-клас як сучасна форма апробації інноваційного педагогічного досвіду. URL: http://libs.mfkukim.mk.ua/bitstream/123456789/1284/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_66-71.pdf (дата звернення: 20.03.2023).
7. Суспільне новини «Я – Україна заспівана жестовою мовою». URL: <https://suspilne.media/406779-a-ukraina-zaspivana-zestovou-movou-skolarka-z-rivnensini-zavouvala-gran-pri-na-miznarodnomu-konkursi-mistectv/> (дата звернення: 18.03.2023).
8. Шпальта. URL: <https://shpalta.media/2021/08/31/ukrainskij-gurt-zapisav-klip-zhestovoyu-movoyu-pereklali-narodnu-pisnyu-z-poltavskoi-oblasti/> (дата звернення: 19.03.2023).
9. Офіційний сайт УТОГ. URL: <https://utog.org/kultura/v-vseukrainskij-konkurs-pisni-u-zhestovomu-vikonanni/> (дата звернення: 19.03.2023).

Колінко С.П.

здобувач вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта